

IN MEMORIAM

Adrian Neculau

(30 august 1938-20 decembrie 2012)

Profesorul Adrian Neculau nu mai este printre noi... Un fulger negru a despiciat cerul înghețat al acestui decembrie și a răpus viața psihosociologului cu vocație, a profesorului de excepție, a povestitorului de psihologie dăruit, a cărturarului autentic, a soțului și părintelui exemplar și, mai

presus de toate, a omului de omenie care a fost Adrian Neculau. În marțea când inima lui generoasă a încetat să mai pulseze, era – îmi imaginez – senin ca o zi de primăvară: așa l-am cunoscut în urmă cu 45 de ani, așa mi-l voi aminti mereu.

Profesorul Adrian Neculau susținând cursul festiv la deschiderea anului universitar 2011-2012
(Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași)

Adrian Neculau s-a născut în comuna Ungureni din județul Botoșani, într-o familie de învățători. Despre ținutul natal și despre părinții săi a vorbit cu smerenie. A urmat școala primară în comună, dar, așa cum mărturisea, l-a școlit mama sa, icoană de învățătoare. Copilăria, alături de cei doi frați și o soră, i-a fost strămtorată, dominată de teamă: părinții săi, în anii luptei de clasă, fiind când dați afară din învățământ, când reintegrați, când detașați la alte școli din alte comune. Acest lucru l-a marcat social, a învățat de copil să practice lim-

bajul dublu pentru a supraviețui profesional – după cum mi s-a destăinuit. A absolvit Liceul „A. T. Laurian” din Botoșani, promoția 1956. În 1962, obține licența în Pedagogie – Limba și Literatura Română la Facultatea de Litere și Filozofie din cadrul Universității din Iași. Nu a „prins” un loc în învățământul superior, deși a fost un student strălucit. A fost repartizat ca profesor în Chișineu-Criș (la 72 km de Oradea). A continuat să studieze, și-a conturat un orizont cultural remarcabil. Înainte de a „pătrunde” în Catedra de Psihologie a

Universității „Alexandru Ioan Cuza”, a funcționat ca psiholog la Laboratorul de psihologie C.F.R. din Iași. În 1974, și-a susținut doctoratul cu o teză având titlul, inedit la acea dată, „*Liderii în dinamica grupurilor*”, care l-a consacrat ca specialist în psihosociologia grupului. Conducătorul științific al tezei sale de doctorat, academicianul de mai tâziu Vasile Pavelcu, i-a rămas mentor. Când lumea (foștii studenți și doctoranzi) părea să-l fi uitat pe profesorul Vasile Pavelcu, prietenul meu Adrian Neculau continua să-l viziteze, mângâindu-i bătrânețea și izolarea. Evenimentele din decembrie '89 îl găsesc pe Adrian în poziția de conferențiar. Devine profesor în 1990, apoi șeful Catedrei de Psihologie și în 1993 prorector al Universității „Alexandru Ioan Cuza” (și-a încheiat mandatul în 2000). Deși a dobândit înalte demnități academice, profesorul Adrian Neculau a rămas „nenea Adrian”. Îmi spunea că i-a „rămas la suflet” complimentul pe care i l-a făcut o doamnă secretară de la universitatea ieșană în vremea când era prorector: „Am lucrat aici cu mulți domni prorectori. Toți s-au transformat după ce au intrat în funcție. Dumnezeuastră nu v-ați schimbat”. Era conștient de valoarea sa: „La Iași, eu am început primul, după Mihai Ralea, să predau psihologie socială, în 1972. Eram un autodidact, nu aveam modele”. În timp, a devenit el „un model” pentru studenți, masteranzi și doctoranzi. Nu este puțin lucru!

Dincolo de activitatea didactică de titular al cursurilor de „Psihologie socială”, „Dinamica grupului”, „Grup și organizații”, „Istoria comunismului”, profesorul Adrian Neculau, îndrăgit și respectat de studenți și de doctoranzi, ca și de toți (sau aproape de toți) colegii, a desfășurat și o intensă activitate instituțională. A fondat „Laboratorul de psihologie socială” și a editat prima revistă academică de psihologie socială din țara noastră (*Psihologia socială. Buletinul Laboratorului „Psihologia câmpului social”*). În „Argument” la primul număr al revistei, Adrian Neculau schița programul

construcției sale: „Scopul nostru este să facem cunoscute cercetările românești în domeniul psihologiei sociale, să stimulăm analiza societății românești din perspectiva disciplinei noastre, să valorificăm cercetările laboratorului nostru de psihologie socială. Dar și să facem cunoscute modele de abordare de vârf, personalități, cărți, direcții de cercetare afirmate sau recent impuse în laboratoare și centre de cercetare similare”. A urmărit acest scop cu obstinație. Spunea despre sine: „Eu am fost stahanovist: am lucrat, într-o vreme, mai mult de 10 ore pe zi. Acum [în 2003, când am înregistrat discuția – n.n.], motoarele s-au mai răcit, dar tot citesc 4-5 ore zilnic. Uneori, stau la calculator câte 6 ore”. Exemplar! Își pregătea prelegerile cu minuție și respecta orele de curs cu sfințenie. Șlefuiă cu acribie studiile destinate revistelor din țară și din străinătate, precum și comunicările științifice pentru reuniunile la care participa ca invitat de onoare. La rândul său, a organizat simpozioane și congrese internaționale la Iași, la care au conferențiat unii dintre cei mai marcanți psihosociologi europeni (Willem Doise, Gilles Ferréol, Pierre de Visscher, Juan Antonio Pérez, Michel-Louis Rouquette, André Sirota ș.a.). Adrian Neculau a prezentat cu succes, fără a clama, psihologia socială în afara țării. A făcut mai mult ca oricare dintre noi pentru a conecta psihosociologia românească la fluxul de idei din Europa. Nu numai atât, în fața psihosociologilor europeni a reprezentat România. Nu întâmplător, decanul psihologiei sociale din Europa – l-am numit pe Serge Moscovici, născut la Brăila în 1925 – spunea „... *le retour de la Roumanie dans ma vie a un nom et un visage: Adrian Neculau*” (vezi *Psihologia socială și Noua Europă. In honorem Adrian Neculau*, Iași, Editura Polirom, 2003, p. 15).

Numele profesorului Adrian Neculau, în calitate de unic autor, este tipărit pe coperta multor cărți de referință în domeniu. Dintre acestea, amintesc (selectiv): *Liderii în dinamica grupurilor* (București,

Editura Științifică, 1977), *Grupurile de adolescenți* (București, Editura Didactică și Pedagogică, 1977), *A fi elev* (București, Editura Albatros, 1983), *A trăi printre oameni* (Iași, Editura Junimea, 1989), *Pedagogie socială. Experiențe românești* (Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1994), *Memoria pierdută* (Iași, Polirom, 1999), *Educația adulților* (Iași, Editura Polirom, 2004), *Dinamica grupului și a echipei* (Iași, Editura Polirom, 2007), *Un psiholog în Agora* (Iași, Editura Polirom, 2007), *Psihologia servituții voluntare* (Iași, Editura Polirom, 2011). Dintre cărțile coordonate de profesorul Adrian Neculau, s-au impus atenției specialiștilor în științele socioumane: *Comportament și civilizație* (București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987), *Cultură și personalitate* (București, Editura Militară, 1991), *Reprezentările sociale* (București, Editura Știință și Tehnică, 1995), *Minoritari, marginali, excluși* (Iași, Editura Polirom, 1996), *Psihologie socială. Aspecte contemporane* (Iași, Editura Polirom, 1996), *Câmpul universitar și actorii săi* (Iași, Editura Polirom, 1996), *Psihologia schimbării sociale* (împreună cu G. Ferréol, Iași, Editura Polirom, 1998), *Psihologia rezolvării conflictului* (împreună cu Ana Stoica Constantin, Iași, Editura Polirom, 1998), *Aspecte psihosociale ale sărăciei* (împreună cu G. Ferréol, Iași, Editura Polirom, 1999), *Analiză și intervenție în grupuri și organizații* (Iași, Editura Polirom, 2000), *Dinamica grupurilor* (împreună cu P. De Visscher, Iași, Editura Polirom, 2001), *Școala la răscruce. Schimbare și continuitate în curriculumul învățământului obligatoriu* (împreună cu L. Vlăsceanu, D. Potolea și A. Miroiu, Iași, Editura Polirom, 2002), *Violența. Aspecte psihosociale* (împreună cu G. Ferréol, Iași, Editura Polirom, 2003), *Viața cotidiană în comunism* (Iași, Editura Polirom, 2004), *Psihosociologia crizei* (împreună cu Jacqueline

Barus-Michel, București, Editura Trei, 2011). Profesorul Adrian Neculau a coordonat două manuale de psihologie socială (pentru învățământul universitar și preuniversitar), a publicat peste 75 de studii în volume și mai mult de 100 de articole în reviste de specialitate din țară și din străinătate. La Editura Polirom a coordonat colecțiile „Collegium” și „Psihologie și Psihologie aplicată”.

Creator al școlii românești a reprezentărilor sociale, profesorul Adrian Neculau s-a bucurat de o recunoaștere binemeritată. A fost vicepreședinte al Asociației Psihologilor din România, a primit titlul de „Doctor Honoris Causa” al Universității de Vest (Timișoara), a fost redactor-șef adjunct al *Revistei de psihologie* (editată de Academia Română), a făcut parte din colegiul de redacție al revistei *Sociologie Românească* (editată de Asociația Sociologilor din România) și al altor reviste editate de universitățile înființate după 1989. A fost membru în comitetele de redacție ale unor reviste internaționale prestigioase (*Cahiers internationaux de psychologie sociale; Revue de Psychothérapie Psychanalytique de Groupe; Psychologie et Société Nouvelle Revue de psychosociologie*).

Profesorul Adrian Neculau a fost membru și membru fondator al unor asociații profesionale europene de profil (*L'Observatoire Européen des Représentations Sociales, European Association of Experimental Social Psychology, Association pour la Diffusion de la Recherche Internationales en Psychologie Sociale, Centre International de Recherche, Formation et Intervention Psychosociologique*). A activat ca membru în comitetul executiv al consorțiului *European PhD on Social Representations and Communication and So.Re.Com.THEmatic NETWORK, Università degli studi di Roma „La Sapienza”*, care organizează doctoratul european în psihologie socială.

La Bârnova, în 2010. Foto. S.C.

Adrian Neculau, aş putea spune, mi-a fost prieten de-o viaţă. Am scris împreună primul curs universitar de psihosociologie industrială, pe care l-am intitulat *Elemente de sociologie industrială* (Iaşi, Tipografia Universităţii „Al. I. Cuza”, 1975). Am colaborat la câteva dintre volumele pe care le-a coordonat, mi-a prefăcut *Un secol de cercetări psihosociologice* (Iaşi, Editura Polirom, 2002). Deşi nu gândeam la fel rostul psihosociologiei, m-a ajutat să public în colecţiile de care se îngrijea la Editura Polirom. Am împărtăşit aproape aceleaşi griji, speranţe şi idealuri şi, chiar dacă umbra politicii a înnegurat în ultimul timp

relaţiile dintre noi, l-am simţit mereu prezent în gândurile mele şi imaginea sa îmi va rămâne permanent vie. Nu voi uita zâmbetul lui care exprima împăcarea cu sine şi cu lumea, bucuria unei vieţi împlinite, atingerea scopului mărturisit al activităţii sale de după *decembrie '89*: conectarea cercetării psihosociologice româneşti la câmpul de cercetare european, ajutarea tinerilor să „iasă în lume” şi să devină nume cunoscute în psihologia socială, iniţierea unei construcţii instituţionale solide în acest domeniu.

Septimiu Chelcea